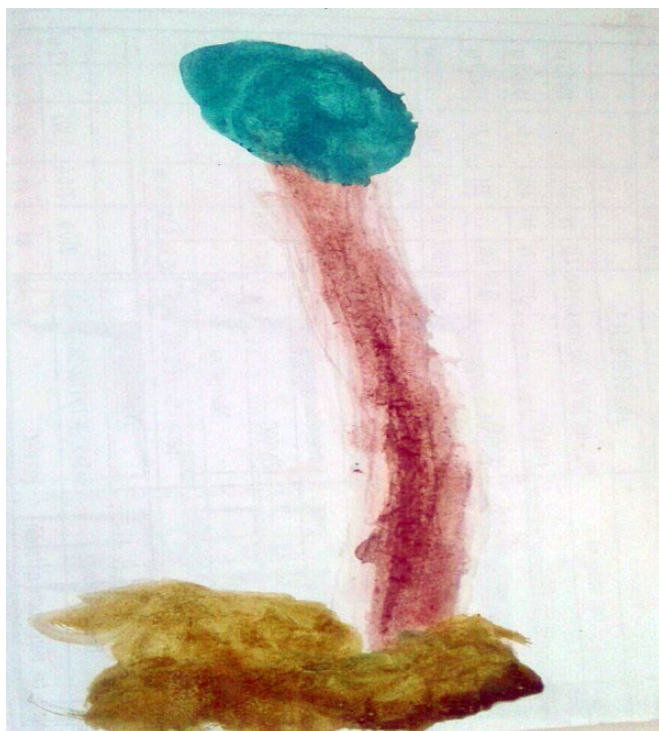

Аня, 8 років.
Навчається у другому класі
загальноосвітньої школи №72 м. Одеси

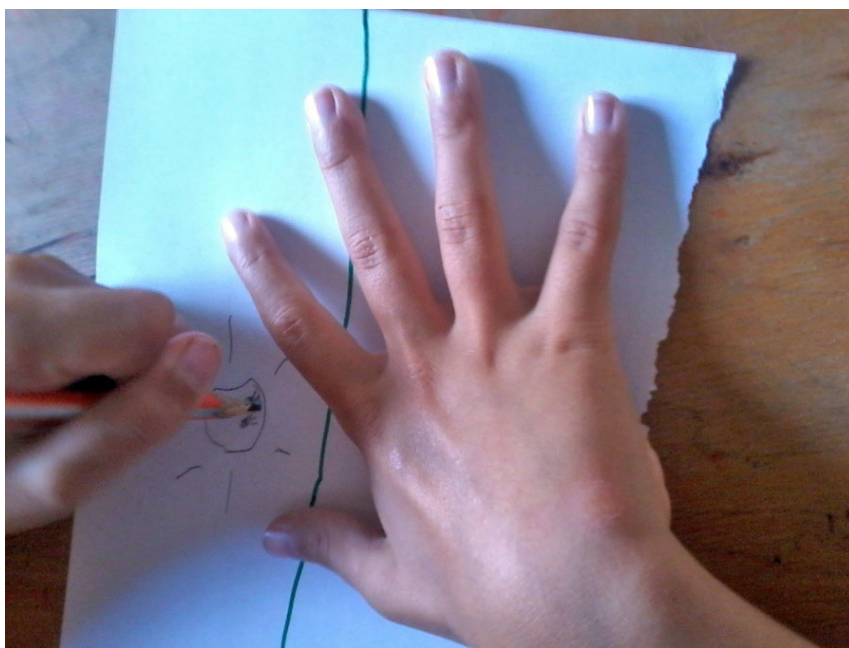
ДЦП, спастична диплегія. Сіла у півтора роки, поповзла у два, самостійно не ходить, різко порушена координація рухів. Косоокість, часткова атрофія зорових нервів, гострота зору близько 10%. Інтелект не порушений. Легко вступає у спілкування, любить поговорити, доброзичлива. Має ознаки стертої дизартрії, але словник багатий для вікового періоду, користується складними поширеними реченнями. Досить посидюча, тривалий час може писати, малювати. Емоційно дуже вразлива, часто змінюється настрій.

В дошкільному віці Аня не відвідувала дитячий садок. Навчання, розвиток дитини відбувався в домашніх умовах. Декілька місяців навчалася у підготовчому класі школи № 72 міста Одеси.

Мал. 1. Дерево

Це малюнок Ані у віці п'яти років. На перший погляд, звичайний малюнок дошкільняти, якщо не враховувати те, що дитина малює дерево горизонтально. Таких малюнків було багато. Це було смішно й цікаво лише до того моменту, коли не прийшов час навчатися письму.

Мал. 2. Вертикальна лінія горизонту

Я – мама, логопед за фахом. Керувалася у вихованні своєї «особливої» дитини порадою дуже мудрої людини, лікаря-невролога, що лікував мою дитину. «Є багато дітей з ДЦП. Деякі батьки нічого не роблять – і діти «вискакують», деякі батьки роблять все – і діти не «вискакують». Ваше завдання зробити все можливе – і все буде добре.»

З раннього віку життя моєї дитини було наповнене лікуванням, вправами, розвиваючими іграми, заняттями. З появою Ані, моє життя теж було наповнене лікуванням, вправами, розвиваючими

іграми, заняттями. Кожен хоча б маленький успіх дарував надію, але багато було й розпачу, болючого розчарування.

... Беремо аркуш паперу. Показую де верх, де низ. Аня повторює рух. Ставлю крапку на папері. «Проведи лінію вниз». Чотири спроби – і все не туди...

... «Ось цифра 5. А зараз ти будеш малювати «хвостик» цифри 5 замість мене»... Декілька спроб, не туди. Показую пальцем: звідси – сюди. Ще декілька спроб – і мої нерви не витримують.

Сиджу і думаю, ну як же так? Розумна дитина, спілкуємося, все розуміє... В усі можливі розвиваючі ігри погратися – результатів ніяких. Ручку, олівець, фломастер тримає? Тримає. Щось же вона малює? Малює. Чому ж вона не може відтворити звичайну лінію? Дивлюся знову на її горизонтальне дерево, і геніальна думка нарешті приходить у голову. В її житті немає «право», «ліво», «верх», «низ». Для дитини, яка вчасно не вертикалізувалася, це абсолютно нормально! В її житті немає напрямків, але в її житті є конкретні предмети. За це можна зачепитися.

Діло пішло!

З цього моменту мої зусилля були спрямовані на пошук предметів, які б допомогли сформувати графічний образ напрямку, цифри чи букви. Поняття «право», «ліво», а найголовніше напрямок «справа наліво», «зліва направо» були сформовані на основі знаходження конкретних предметів – вікна і дверей. Виконання інструкції «проведи лінію від вікна до дверей» не викликало ніяких складнощів. Без згадування цих предметів відтворити заданий напрям було надскладним завданням. Вже зараз, у другому класі, коли Аня досить успішно пише, вона все одно лише випадково може правильно показати свою праву і ліву руку. Для понять «верх», «низ» в нас було небо і земля, стеля і підлога. А ще було багато різних предметів з життєвого досвіду Ані, які могли нагадувати їй цифри і букви. Зображення букви мало іноді дуже смішну словесну конструкцію, це може здаватися дивним, але такий підхід зрушив нас з мертвої точки.

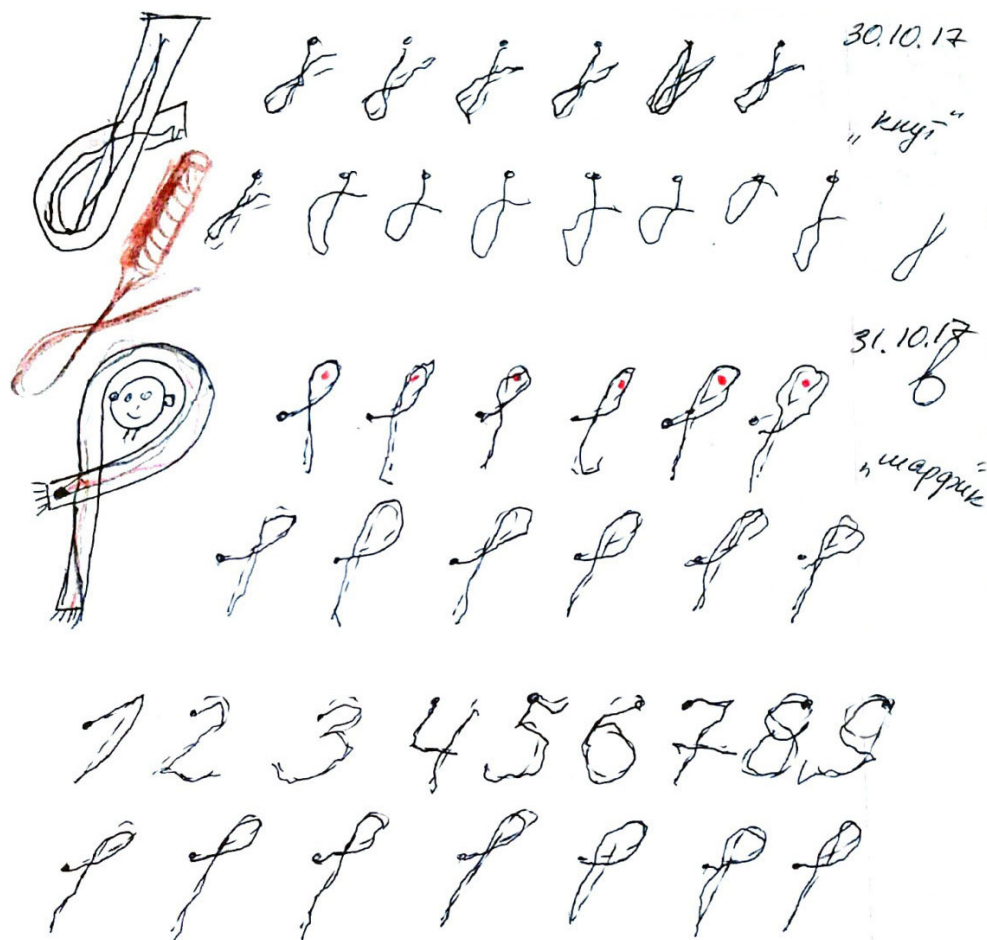
Мал. 3. Букви в, у. Послідовність інструкції:

в: стеля-небо-підлога, заокруглюємо; у: стеля-підлога-стеля-земля, батіжок

Є ще два дуже важливі моменти, які треба враховувати, щоб «діло пішло».

1) Деякі придумані мною образи не спрацьовували. Мене це спочатку дуже засмучувало. Згодом я навчилася пропонувати Ані по кілька образів, якомусь з них вона віддавала перевагу. Легше було запропонувати щось нове, ніж нав'язувати те, що, можливо, звучить краще, але не працює. Розуміння такої особливості економило багато часу і нервів. Надалі, до повного засвоєння написання букви ми спиралися тільки на один обраний образ.

2) При вивченні написання нової цифри чи букви, ми відмовилися майже в усіх випадках від прописування окремих елементів. Це займало багато часу, зусиль, а цілі букви з елементів все одно не «зліплювалися». Вийнятком був «батіжок» і «шарфики» (мал. 4.). Зазначу, однак, що Аня багато обводила букв та їх елементів у прописах, їй це подобалося. Але це мало значення лише для розвитку дрібної моторики, зокрема зміцнення дрібних м'язів кисті. Навіть після багаторазових обведень, без створення предметного словесного образу цілої букви, написати самостійно цю букву дитина не могла.

Мал. 4. Елементи букв е, в та у

РОБОЧЕ МІСЦЕ

Більшість спеціалістів, що працюють з дітьми з ДЦП, рекомендують фіксування тіла дитини за робочим столом за допомогою спеціальних ременів, щоб уникати вимушених рухів, зумовлених неможливістю утримувати тіло в спокійному стані із-за патологічних рефлексів. Однак, на нашу думку, однозначної відповіді на це питання немає. Найголовніше, звичайно, це безпека. Якщо фізичний стан дитини не дозволяє безпечно, без втрати рівноваги і падінь сидіти і при цьому ще й писати, звичайно, фіксування потрібне. Аня сидить на стільці невпевнено, боїться, розмахує руками в пошуках рівноваги, напружує та випрямляє ноги, спина стає круглою, але якщо попереду парта, стіл, все змінюється: кількість опор збільшується, дитина сидить достатньо впевнено, періодично змінює положення тіла, пристосовується під час письма. Рух для неї життєво необхідний.

У дошкільному періоді та в 1-му класі школи ми використовували спеціалізовані парти для дітей з ДЦП з жолобами, що попереджало скочування предметів з парти. Фіксування тіла не застосовували. З другого класу користуємося звичайними меблями, «як у всіх», що створило для дитини неабиякий психологічний комфорт.

Оскільки Аня шульга, то в період навчання письму педагогу зручно розташовуватись напроти дитини, щоб іноді керувати письмом «рука в руці», або стримувати вимушені рухи за зап'ясток. Але в шкільних умовах такий прийом застосовувався нечасто. Для утримання руки можна також користуватися спеціальними мішечками, манжетами-обважнювачами. Цей прийом зменшує вимушені рухи, дозволяє дитині менше напружуватись, а значить, менше стомлюватись.

Розташування аркуша на столі практикувалося звичайне для ліворуких, але Ані чомусь було легше писати при прямому розташуванні, яке і увійшло в звичку.

Оскільки дитина має порушення зору, робоче місце було оснащене додатковим освітленням.